

Bogdan Petriceicu Hasdeu

B. P. Hasdeu

Cuprins

Cuprins.....	2
Bogdan Petriceicu Hasdeu.....	3
Biografie.....	3
Lucrări.....	5
Filologie și istorie.....	5
Literatură.....	5
Teatru.....	6
Istoria si filologia.....	6
Istoria critică.....	7
Criticii de la "Convorbiri literare".....	9
Filologie.....	9
Cronologie.....	11

Bogdan Petriceicu Hasdeu

Bogdan Petriceicu Hasdeu (* 16 februarie 1836 - 7 septembrie 1907), academician, enciclopedist, jurist, lingvist, istoric, om politic și scriitor român.

Biografie

S-a născut la Hotin, în Basarabia ocupată de Imperiul Țarist și a studiat la universitatea din Harkov, după terminarea studiilor slujind ca ofițer în armata rusă. La 1856, când sudul Basarabiei revine la Moldova, trecu în acest ținut pentru a scăpa de împilarea și deznaționalizarea forțată practică de administrația de ocupație. Rușii cerură extrădarea lui, iar la refuzul autorităților românești, îl despuiară de dreptul de moștenire pe care-l avea asupra unor moșii ale familiei rămase în partea rusească a Basarabiei, mai târziu însă i s-a recunoscut acest drept pe cale judiciară.

La 1857 este numit membru al tribunalului din Cahul, dar nu stătu decât șapte luni și demisionă. În 1858 se mută la Iași ca profesor de liceu și bibliotecar al universității, funcție pentru care arată mare râvnă, dăruind chiar bibliotecii 4 000 de volume. În acest timp Hașdeu puse bazele mai multor publicații, între altele, revista "Din Moldova" (1862-1863) în care, pe lângă istorie, încercă să scrie poezii lirice, fabule, nuvele, critice etc.

Între 17 mai 1876 și 1 aprilie 1900 îndeplinește funcția de director al Arhivelor Statului din București, în această calitate contribuie major la publicarea documentelor în "Arhiva istorică" și "Cuvente den bătrâni" atât din arhivele românești, cât mai ales din cele străine, fiind de altfel primul conducător al Arhivelor Statului care începe să publice copii după acte din arhivele străine privitoare la români.

În 1877 este ales membru al Academiei Române ca un omagiu al întregii sale opere de până atunci, dar și ca o recunoaștere a spiritului său enciclopedist.

Din 1878 este profesor de filologie comparată la Universitatea din București tipărind o parte din lecțiile sale pline de originalitate și de cunoștințe vaste asupra literaturilor străine și asupra limbii române.

Hașdeu a cochetat și cu politica, ca partizan al lui Kogălniceanu susține lovitura de stat din 2 mai 1864 și, implicit, dinastia străină, apoi, pe aceeași linie a ideilor de factură pan-europeană, devine membru al Partidului Liberal ajungând în Parlamentul României ca reprezentant al acestui partid.

După moartea singurei lui fiice, Iulia, în 1888, a devenit un mistic, și un fervent practicant al spiritismului. Moare la Câmpina la 7 septembrie 1907 lăsând în urmă o vastă și perenă operă. În ciuda criticilor, foarte dure uneori, asupra metodelor sale de lucru, Hașdeu rămâne un mare om de cultură al acestui neam, un neobosit cercetător și un pionier al mai multor domenii ale filologiei și istoriei din această țară.

Lucrări

Filologie și istorie

La Iași, a publicat *Arhiva historică a României* (1865-1867) în care multe documente vechi slavone și românești au fost publicate pentru prima dată. În 1870 a inaugurat *Columna lui Traian*, cea mai bună revistă filologică din România. În lucrarea sa *Cuvente den Bătrâni* (2 volume, 1878-1881) a fost primul să contribuie la istoria literaturii apocrife din România.

În *Historia antică a Românilor* (1875), deși incompletă, începe investigațiile critice asupra istoriei României. Hasdeu a editat *Psaltirea lui Coresi* din 1577, publicând-o în 1881.

Etymologicum Magnum Romaniae din 1886 a fost începutul unui dicționar enciclopedic al limbii române, dar nu a terminat nici litera B.

Literatură

Lucrările sale, printre care și o dramă, *Răzvan și Vidra*, dau impresia unei originalități a gândirii, iar autorul divaghează deseori purtat de erudiția sa profundă și imaginația vastă.

A scris nuvele, poezii, piese de teatru. Dintre nuvele cităm una satirică "*Micuța*" (1864), pentru care a avut și în Iași un proces de presă, dar a fost achitat. Volumul de poezii (1873) cuprinde poezii ocazionale, fabule, poezii sociale și politice, precum și o traducere din *Tristele* lui Ovidiu. Cugetări adânci exprimate într-o "formă dură" cum zice autorul însuși, versuri scrise în momente de supărare sau chiar de deznădejde: aceasta e opera poetică a lui Hasdeu care n-a avut un răsunet deosebit. El a caracterizat-o prin următoarele rânduri:

O poezie neagră, o poezie dură,

O poezie de granit,

Mișcată de teroare și palpitând de ură,

Ca vocea răgușită pe patul de tortură

Când o silabă spune un chin nemărginit.

Teatru

Dintre piesele de teatru, cea mai însemnată este "Răzvan și Vidra", foarte criticată la vremea apariției (1867) de către criticii "Convorbirilor literare". Ea zugrăvește una din epocile zbuciumate ale trecutului nostru, sfârșitul secolului XVI, pline de lupte pentru tron între boieri și de lupte între bogați și săraci. Înfățișarea epocii este arătată cu o cunoștință desăvârșită a oamenilor și a lucrurilor; dialogul este natural și foarte viu; se observă însă oarecare tendință spre declamație, mai ales în ce privește naționalismul. Cu toate scăderile ei, piesa aceasta se reprezintă și astăzi cu succes, mai ales din pricina căldurii și simpatiei cu care este înfățișată pătura țărănească.

Conform cu datele istorice ni se arată întâmplările principale din viața lui Răzvan, aliatul lui Mihai, anume cum acest țigan, căpitan de haiduci, ajunge ofițer în armata leșească, hatman în Moldova și apoi domn. Modificările sunt prea puține. Sfârșitul lui Răzvan, despre care spun cronicarii că a murit în țeapă, e modificat, arătându-ni-se că moare din cauza unei răni căpătate într-o luptă cu polonii. Răzvan apare înfocat, generos, eroic; alături de acesta, Vidra ambițioasă și trufașă. Ea, nepoată a marelui boier Moțoc, întâlnește pe Răzvan în pădure și se înamorează de el, fiindcă îl vede în stare să îndeplinească fapte mari; apoi, prin îndemnuri neconținute, îl face să săvârșească rând pe rând toate isprăvile care aveau să-l conducă la o glorie atât de mult dorită, dar și atât de scurtă.

Istoria si filologia

Cea mai mare parte a activității sale Hasdeu a consacrat-o istoriei și filologiei.

Dintre lucrările istorice vom cita: monografia Ioan Vodă cel Cumplit (1865, Ed.2-a 1894), apoi monumentala Arhiva istorică a României, în fine Istoria critică.

Începută în 1865, Arhiva este o colecție în 3 mari volume de documente străine și interne privitoare la istoria românilor. Aci s-au dat întâi la lumină un mare număr de acte inedite românești și străine, s-au publicat în traducere documente străine publicate în diferite colecții

și s-au extras pasaje interesante din altele. E un vast repertoriu în care cercetătorul află materialul adunat, clasat și pus în stare de a fi bine înțeles. Ea a contribuit mult la înaintarea studiilor istorice în țara noastră, ducând mai departe opera începută de Cronica lui Șincai, de "Magazinul istoric" al lui Bălcescu și Laurian și de Letopisețele lui Kogălniceanu.

Istoria critică

Istoria critică (1873-1874) își propune a studia secolul XIV, epoca formațiunii naționalității române. Din nenorocire a apărut numai un volum și o fascicolă din al doilea.

Volumul I cuprinde trei studii: Întinderea teritorială, Nomenclatura, Acțiunea naturii asupra omului.

Întinderea teritorială dovedește că Muntenia în secolul XIV și XV se întindea foarte mult: cuprindea (în afară de ce înțelegeam în veacul trecut prin Muntenia) și ținutul Făgărașului, sudul Moldovei până la Bârlad și Bacău, sudul Basarabiei, Dobrogea, ținutul Hațegului și o parte din Temișana. Numai o asemenea întindere explică faptele mari ale muntenilor și rezistența contra atâtor dușmani puternici: sârbi, unguri, turci. Creșterea s-a făcut treptat. La început sâmburele coloniei romane cuprindea: Oltenia, Hațegul și partea orientală a Temișanei, alcătuind Banatul Severinului. În secolul XII s-a întins pe malul Dunării până la Chilia și în al XIII-lea și-a adăugat ducatul Amlașului.

Nomenclatura explică originea multor termeni întrebuințați ca să arate teritoriul Munteniei. Tot aici se tratează și chestiunea fundării principatului muntean, socotindu-se nu că descălecătorii au venit de peste munți, ci românii din Banatul Severinului s-au întins către nord și răsărit.

Acțiunea naturii asupra omului este titlul studiului al III-lea. Natura (atmosfera, hidrologie, topografie) are o mare influență asupra omului. Omul din sud e mai inteligent, dar mai lipsit de sânge, omul din nord mai puțin inteligent, dar mai bogat în sânge; de aci mai puțină vitalitate la acela, mai multă la acesta. Acțiunea naturii nu e absolută și inatacabilă; ea poate fi modificată. În primul rând o poate modifica ginta. De exemplu: niște familii olandeze, stabilite de trei secole în sudul Africii, nu și-au schimbat culoarea feței. Aceste două elemente, natura și ginta, nu sunt suficiente ca să explice diferențierea unei națiuni de alta, ci

trebuie să adăugăm și alte elemente. În primul rând să socotim că influența climei și a ginteii, în starea lor primitivă, scade și se adaugă elemente noi.

Elementele cele noi sunt multiple. Astfel avem instituțiile. De ce venețienii în timpurile moderne erau niște leneși, care nu trăiau decât ca să mănânce, iar în evul mediu stăpâneau Marea Mediterană, învingeau pe Barbarosa, împăratul german și se luptau cu Mahomed II? Pentru că în Evul Mediu avea instituții democratice, iar în timpul modern un regim despotice. Un alt element îl formează oamenii mari, Mahomed a făcut pe arabi, Gingishan pe tătari stăpânii lumii. Apoi avem accidente locale.

Ca să putem constata acțiunea naturii asupra istoriei țărilor române trebuie să facem un studiu monografic asupra naturii fiecărei regiuni.

Acest lucru își propune autorul să facă, cercetând natura Munteniei în trei epoci: în vremea lui Herodot, în vremea lui Ovidiu, în vremea formării limbii române.

Climatologia și topografia Munteniei nu s-au schimbat mai defel din timpurile cele mai vechi până în epoca formării naționalității române: Oltul divide Țara Românească în două regiuni: una de-a dreapta în care e mai mult munte și deal; alta de-a stânga, în care e mai mult câmpie. În stânga s-a trăit o viață mai largă, mai aptă pentru comerț, pe aci a fost drumul tuturor invaziunilor barbare. Regiunea din dreapta Oltului a fost mai izolată, strânsă între Olt, Dunăre și Carpați, așa că năvălitorii n-au putut trece, aci odată agatârșii, apoi dacii, în urmă românii, "mulțumită condițiunilor economice, igienice și strategice celor mai priincioase, au putut, într-un spațiu teritorial foarte restrâns, să ajungă succesiv la un grad înalt de rezistență vitală". Aci a fost leagănul naționalității române.

Scriitorul german Roessler s-a ridicat în contra ideii că acest leagăn a fost în stânga Dunării, zicând că a fost în Macedonia. El spune că Aurelian, în secolul III, de frica goților, a trecut pe toți coloniștii peste Dunăre - și acolo s-a format naționalitatea română și pe la 1200 românii s-au întors. Afirmația sa se sprijină pe două puncte: asemănarea între limba română și albaneză, lipsa elementului gotic în limba română.

Albanezii s-au format dintr-un trib al tracilor, peste care s-a suprapus elementul latin. Se știe că romanii au cuprins Peninsula Balcanică înainte de a cuprinde Dacia. Deci faptul existenței latinismelor în limba albaneză, ca și în cea română, se explică în modul acesta: nu trebuie să socotim că românii au locuit alături de albanezi.

Elemente gotice într-adevăr nu aflăm în limba română, dar nu urmează de aici că românii nu trăiau în Dacia pe timpul stăpânirii goților. Goții, după cum arată toate izvoarele, au trăit între Prut și Nistru și de acolo făceau dese năvăliri până la Buzău. Așa s-ar explica existența cunoscutului tezaur gotic de la Pietroasa, studiat de Odobescu. Românii au putut foarte bine să se adăpostească în Oltenia și Temișana; acolo s-a format naționalitatea și limba lor și de acolo s-au întins în celelalte părți.

Istoria critică a lui Hasdeu a fost primită cu mare entuziasm de români. Parlamentul a votat atunci un premiu pentru continuarea istoriei naționale și s-a decernat autorului o medalie specială de aur pentru această operă.

Criticii de la "Convorbiri literare"

A avut însă și critici: astfel au fost articolele publicate de G. Panu în "Convorbiri literare" și o broșură a lui I.C. Massim. Cercetările ulterioare au modificat multe din concluziunile lui Hasdeu, dar opera sa prezintă interes de a fi citită nu numai pentru a se vedea starea studiilor istorice din acea vreme, ci și pentru a se constata talentul autorului în felul acesta de scrieri.

Filologie

Dintre lucrările filologice cele mai însemnate sunt: *Cuvente den bătrâni* și *Etymologicum Magnum Romaniae*.

Sub titlul arhaic *Cuvente den bătrâni* (1878-1879) a publicat o serie de documente și de studii de o mare valoare. Volumul I se ocupă cu limba dintre 1550-1600. Din acest timp noi posedăm un număr foarte restrâns de opere, mai toate bisericești și mai toate traduceri. Hasdeu și-a dat seama că ar fi mai interesante pentru istoria limbii compuneri românești propriu-zise. Compuneri literare n-a găsit, dar a găsit acte publice și particulare, scrisori etc. în care - dacă nu se putea urmări dezvoltarea unor idei - se pot vedea fazele evoluției limbii. El nu s-a mulțumit să le transcrie, ci le-a însoțit de observații felurite despre care marele filolog german Schuchard a zis: "Pătrunderea și erudiția lui Hasdeu se pun în evidență aici în

modul cel mai splendid". Volumul al II-lea poartă titlul special de Cărțile populare ale românilor în sec. XVI. În el se publică colecția de texte cunoscute sub numele de Codex Sturdzanus. Textele sunt publicate cu transcrierea în litere latine și cu un studiu asupra fiecăruia. Volumul se termină cu o serie de monografii asupra diferitelor chestiuni de lingvistică, precum reduplicarea și triplicarea articolului definit ș.a.

Etymologicum Magnum Romaniae (1887-1898), operă monumentală, are în vedere nu anume limba literară de azi, ci mai cu seamă limba vorbită și limba veche și de aceea a și fost intitulat: dicționarul limbii istorice și populare. Conceput pe un plan prea vast, acest dicționar s-a oprit când d-abia începuse și nimeni nu l-a continuat, căci Academia a stabilit alte norme pentru noul dicționar. Hasdeu voia să facă din fiecare cuvânt o monografie. La fiecare vorbă ne dă forma cea mai răspândită și formele dialectice vechi și noi; - diferitele însemnări ale cuvântului, cu exemple; - derivarea cuvântului. Autorul a avut în vedere răspunsurile la un chestionar trimis preoților și învățătorilor ca să poată ști cum se pronunță sunetele în diferite ținuturi, care sunt formele, care sunt numirile date diferitelor obiecte, care sunt deosebitele credințe ale poporului. În cele 4 volume pe care le-a publicat n-a ajuns decât până la cuvântul bărbat.

Alături cu aceste opere de istorie și filologie, trebuie să așezăm revista Columna lui Traian (1870-1877) în care a pus, prin studiile sale, baza științei etno-psihologice în țara noastră.

Ultimii ani ai vieții, i-a consacrat Hasdeu altor preocupări: acum a scris articole și poezii filozofice, multe satire literare (Sarcasm și ideal 1897), și, de la moartea fiicei sale, Iulia, s-a dedicat cu totul cercetărilor asupra spiritismului (Sic cogito 1892).

Spirit cu o cultură vastă, cu o vioiciune rară, Hasdeu are adesea scipiri geniale în combinarea detaliilor pentru a încheia teorii istorice sau filologice spre dezlegarea problemelor celor mai grele și mai obscure. Din nenorocire, el nu a urmărit vreme îndelungată studiul unei chestiuni pentru a da o operă desăvârșită, ci a trecut în cursul vieții, prea de multe ori, de la o serie de preocupări la altele, încât cele mai de frunte din operele lui rămân neterminate.

Cronologie

- 16 februarie 1838 - Se naște la Cristinești Hotinului, fiu al lui Alexandru Hâjdău și al Elisabetei Dauș. Trăgându-se dintr-o veche familie boierească, tatăl său a făcut studii strălucite la Harkov, Lwow și München, având înclinații spre filologie, istorie și folclor; fusese autor al unor lucrări de istoria dreptului universal și avusese o bogată activitate didactică.
- 1841 - Familia se stabilește în Podolia, dar are de suferit din cauza temperamentului nepotolit al tatălui, considerat „tulburător al liniștei publice“.
- 1848 - Moare Elisabeta, mama. *Gramatica românească* a lui I.H. Rădulescu devine pentru viitorul lingvist și filolog carte de suflet.
- 1850 - Stabilindu-se cu toată familia în Basarabia, viitorul scriitor va urma cursurile liceului din Chișinău, având coleg pe Constantin Stamati-Ciurea, rudă îndepărtată.
- 1852 - Tânărul își descoperă înclinația spre studiul istoriei naționale. Iată ce spune acesta pe marginea unui manuscris datat 1852: „M-am ocupat în primul rând de adunarea materialului pentru istoria țării mele. Cu insistența și stăruința depusă, am reușit în curs de doi ani să strâng aproape toate izvoarele tipărite și o mulțime de manuscrise“.
 - Se înscrie la Universitatea din Harkov. Aici, sub îndrumarea unor profesori vestiți, dobândește serioase cunoștințe în domeniul filologiei și al lingvisticii. Iată portretul pe care i-l face Nicolae Iorga adolescentului: „Ca prinț sărac, slab și bolnăvicios, impunător printr-o știință enciclopedică, dobândită de douăzeci de ani între un duel și un banchet intim, ca un original de care nu se putea apropia nimeni fără a fi uimit și rănit de uimirile și însușirile lui superioare și de inferioritatea unui spirit a-gresiv, care nu cruța nimic, nici pentru cel mai sfânt principiu ori pentru cea mai firească legătură, astfel căzu el în Iași la 1856“.
- 1854 - Perioadei 1852 - 1854 îi aparțin primele încercări literare:
 - *Cântec popular moldovenesc*
 - *Ștefan cel Mare*
 - *Doină*
 - *Moldova*
 - *Melodii românești*
 - *Gândirea*

- fragmente epice și dramatice:
 - *Arbore*
 - *Domnița Ruxandra*
 - *Domnița Voichița*
- 1856 - Cu studiile universitare neîncheiate, se stabilește în Moldova, fiind numit judecător la Cahul. Este un fervent susținător al Unirii.
- 1858 - Apare la Iași, sub direcția sa, ziarul *România*, prin care promova ideile pașoptismului; revista apare ca: „Un campion al vederilor naționale și constituționale libere“.
- 1859 - Apare la Iași *Foaia de storiă română*, cu o ortografie ciudată, amintind de Aron Pumnul, dar și conformă unor idei proprii; în același timp este custode al Bibliotecii din Iași.
- 1860 - Este profesor de istorie și de geografie la Școala reală din Iași. Publicația din 1859 apare cu un titlu modificat: *Foiță de istorie și literatură*. Aici iese de sub tipar studiul: *Pierit-au dacii?*
- 1861 - Se află pentru scurt timp în Polonia, perfecționându-se în varii domenii. Om de bibliotecă, acesta strânge material pentru următoarele studii.
- 1862 - Colaborează la ziarele *Dacia* și *Tribuna Română*.
 - Apare revista *Din Moldova*, devenită *Lumina* (1863), unde tipărește drama *Răposatul postelnic*. Tot aici publică un studiu istoric despre legăturile lui Petru Rareș cu Ardealul.
- 1863 - Este suprimată revista *Lumina* în urma publicării nuvelei *Duduca Mamuca*, scriere care a fost acuzată de „imoralitate“ și care a declanșat primul proces celebru la noi în domeniul literaturii.
 - Se mută la București, unde scoate revista *Aghiuță* (3 noiembrie) și unde îi apare, cu modificări uneori substanțiale, nuvela *Duduca Mamuca*, cu titlul modificat *Micuța* sau *Trei zile și trei nopți din viața unui studinte*.
- 1864 - În ziarul *Buciumul* al lui Cezar Bolliac îi apare nuvela istorică *Ursita*.
 - Tot acum editează revista *Arhiva istorică a României*.
- 1865 - Se căsătorește cu Iulia Faliciu, o ardeleană.
 - Apare monografia istorică *Ion Vodă cel Cumplit*, o operă la hotarul istoriei cu literatura, având drept model *Istoria românilor supt Mihai-Voievod Viteazul* a lui Nicolae Bălcescu.
- 1866 - Continuând spiritul satiric al revistei *Aghiuță*, apare *Satyrul* (6 februarie).

VIATA DE LICEU

se traieste o singura data!

- 1867 - La Teatrul Național din București (10 februarie) se reprezintă piesa *Răzvan-Vodă*, cunoscută mai ales sub titlul *Răzvan și Vidra*.
- 1868 - Disputa dintre Hașdeu și junimiști se intensifică, acesta probând o deosebită știință de a polemiza, un spirit satiric și o cultură multilaterală. Polemica este susținută în publicațiile care apar de-acum înainte: *Revista Nouă* și *Revista contemporană*.
 - În revista *Familia* apare piesa *Rosana*.
 - Hasdeu călătorește în Serbia, Ungaria, Austria, Basarabia și Franța, adunând un imens material documentar pentru viitoarele studii științifice.
- 1869 - Apare ziarul *Traian*, unde se publică articole politice, dar și literare, în care, după modelul *Daciei literare*, se promovează ideea literaturii naționale.
 - Se naște Iulia, fiica sa.
- 1870 - Editează revista *Columna lui Traian* (1870-1877; 1882-1889). Aici apare poezia *Odă la ciocoi*. Revista are un pronunțat caracter antidinastic, directorul riscând detenția la Văcărești.
- 1872 - Apar primele două volume din *Istoria critică a românilor*.
 - Iese de sub tipar volumul *Poezie*.
- 1876 - Scoate *Revista literară și științifică* (15 februarie - 15 mai). Este numit director al Arhivelor Statului.
- 1877 - Este ales membru al Academiei Române (13 septembrie).
- 1878 - Apar cele două volume: *Cuvente din bătrâni*; primul volum se intitulează *Limba română vorbită între 1550 - 1600*, iar al doilea: *Cărțile populare ale românilor din secolul al XVII-lea în legătură cu literatura poporană cea nescrisă ... „toți câți se vor ocupa cu istoria limbii române vor fi nevoiți să recurgă la această operă ca la mijlocul cel mai indispensabil, și chiar dacă n-ar mai fi publicat nimic afară de Cuvente, Hasdeu tot și-ar mai fi putut avea un nume nemuritor în istoria filologiei române și și-ar fi câștigat - pe drept - recunoștința noastră continuă“* (G. Weigand).
- 1880 - Academia Română îl premiază pentru *Cuvente din bătrâni*.
- 1886 - 1898 - Hasdeu publică volumul I (1886), volumul II (1887), volumul IV (1893) și volumul V (1898) din *Etymologicum Magnum Romaniae*: „Hasdeu a voit să facă din

Etymologicum un monument al culturii poporului nostru. El nu se mărginește să explice cuvintele pentru necesități practice curente, ci urmărește fiecare cuvânt din toată istoria lui complexă, în toate epocile, în graiul popular, ca și în limba literară. Aproape fiecare cuvânt constituie o monografie în care se înfățișează sensul și răspândirea lui precum și credințele legate de el“. (D. Macrea).

- 1887 - Apare la București *Revista nouă*, al cărei director este Hașdeu, iar redactori sunt, printre alții, Alexandru Vlahuță și Delavrancea.
- 1888 - Moare Iulia Hașdeu, fiica sa, o poetă de mare talent, a cărei poezie scrisă în franceză prevestea o carieră extraordinară; evenimentul l-a zguduit definitiv pe Hașdeu, care a intrat într-o fază de declin a vieții sale. În ultimii ani ai vieții se stabilește la Câmpina, unde construiește un castel, ocupându-se de practici spiritiste.
- 1897 - Apare volumul *Sarcasm și ideal, ultimii ani de literatură*.
- 1907 - Moare la Câmpina Bogdan Petriceicu-Hașdeu, mare creator în diverse domenii de activitate, un spirit neliniștit, continuator al direcțiilor pașoptiste în cultura română și un promotor al ideilor regăsite în Epoca marilor clasici.

